

Nr 36.

Ankom till riksdagens kansli den 27 april 1940 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fraktlindring för kalk jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkten 104, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Fraktlindring för kalk för budgetåret 1940/41 beräkna ett förslagsanslag av 250,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 8 mars 1940 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 176, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Fraktlindring för kalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 375,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 194 av herr *Gustavson, John, m. fl.* samt II: 251 av herr *Sundström* i Skövde m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till fraktlindring för jordbrukskalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kr. att disponeras enligt nu gällande grunder.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, hänvisas till dessa.

Från och med 1908 har riksdagen årligen anvisat anslag till lindring av fraktkostnaderna å järnväg för kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov. Anslaget, som är av förslagsanslags natur, har för budgetåren 1932/33—1939/40 uppförts med respektive 500,000, 475,000, 440,000, 470,000, 500,000, 525,000, 525,000 och 525,000 kronor.

Bestämmelser angående användningen av förevarande anslag ha meddelats i Kungl. Maj:ts brev till järnvägsstyrelsen den 19 december 1930 (Sv. förf.saml. nr 436) angående statsbidrag till fraktavgifter för kalk m. m. för jordbrukets behov, ändrat genom brev till järnvägsstyrelsen den 11 juni 1937 (Sv. förf.-saml. nr 381) och den 26 januari 1940 (Sv. förf.-saml. nr 43). Den sistnämnda ändringen har vidtagits i enlighet med den av 1939 års urtima riksdag behandlade besparingspropositionen, nr 79, vari förutsatts, att en viss skärpning av grunderna för användningen av ifrågavarande anslag skulle genomföras. Ändringen innebär i huvudsak, att den minimifraktkostnad, som trafikanten har att själv betala vid fraktens debitering utan att erhålla statshjälp i form av fraktbidrag, från och med den 1 februari 1940 skall ut-

göra 60 öre i stället för, såsom tidigare, 50 öre för 100 kilogram. Härigenom har beräknats kunna göras en besparing å anslaget för innevarande budgetår av omkring 75,000 kronor.

Kungl. Maj:t har den 6 maj 1938 uppdragit åt lantbruksstyrelsen att efter samråd med järnvägsstyrelsen verkställa undersökning rörande användningen av förslagsanslaget till fraktlindring för kalk ävensom i anslutning därtill rörande frågan om fraktbidrag vid landsvägstransporter av kalk. Vidare har Kungl. Maj:t den 30 juni 1938 anbefallt lantbruksstyrelsen att vid fullgörande av nämnda uppdrag jämväl — efter samråd med kommerskollegium — upptaga frågan om fraktbidrag vid sjötransporter av kalk till prövning.

I skrivelse den 14 december 1939 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att anslaget till fraktlindring för kalk för nästa budgetår måtte uppföras med 500,000 kronor.

På grund av särskild anbefallning har lantbruksstyrelsen härefter i skrivelse den 4 mars 1940 inkommit med förslag till ändrade grunder för fraktbidrag vid transport av jordbrukskalk i syfte att för nästa budgetår nedbringa medelsåtgången under anslaget för ifrågavarande ändamål till ett belopp av cirka 250,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i sistnämnda skrivelse hemställt *dels* att gällande bestämmelser angående statsbidrag till fraktavgifter för kalk m. m. för jordbrukets behov måtte ändras i huvudsaklig överensstämmelse med vad styrelsen förordat, *dels ock* att till Fraktlindring för kalk måtte för budgetåret 1940/41 anvisas ett förslagsanslag av 377,000 kronor.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Vid anmälan i årets statsverksproposition av frågan om anslag för budgetåret 1940/41 till fraktlindring för kalk förordade jag i betraktande av den föreliggande budgetsituationen en temporär omreglering av grunderna för bidragstilldelningen från anslaget, vilket i avbidan på särskild proposition i ämnet ej syntes böra uppföras i riksstatsförslaget med högre belopp än 250,000 kronor. Med hänsyn till vad lantbruksstyrelsen i sin omförmälda skrivelse den 4 mars 1940 anfört och med beaktande framför allt av den stora betydelse, särskilt i nuvarande läge, som jordbrukets förseende i tillräcklig omfattning med kalk innebär för vår folkförsörjning, kan jag emellertid icke tillstyrka en sådan ytterligare skärpning av grunderna för ifrågavarande bidragsverksamhet, att tilldelningen av bidrag minskas så avsevärt som till 250,000 kronor för år. Av den verkställda utredningen har jag vidare funnit framgå, att den nedsättning av förevarande anslag, som av statsfinansiella skäl torde böra vidtagas, lämpligen bör hållas inom av lantbruksstyrelsen föreslagen ram samt genomföras på det sätt som av styrelsen förordats. Denna lösning av frågan synes för närvarande ej blott vara den ur jordbrukets synpunkt mest tillfredsställande utan även vara den som för kalkproducenter och enskilda järnvägar innebär de minsta störningarna. Jag anser sålunda, att den minimifraktkostnad, som trafikanten har att själv betala vid fraktens debitering, även för nästa budgetår bör bestämmas till 60 öre för 100 kilogram. Härjämte bör emellertid fraktbidraget

maximeras på så sätt, att bidraget för transporter på längre avstånd än 250 kilometer endast utgår med det för detta avstånd fastställda beloppet. Genom föreskriften om ett dylikt maximiavstånd motverkas, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, förekomsten av onödigt långa och därmed ekonomiska kalktransporter. Jag har icke heller något att erinra mot järnvägsstyrelsens av lantbruksstyrelsen upptagna förslag om att ifrågavarande statsbidrag framdeles ställas i relation till tariff 14 i stället för tariff 13 i statens järnvägars taxa samt att punkt 6 i gällande bidragsbestämmelser erhåller sådan ändrad lydelse, att antalet fall då frakträkning behöver verkställas enligt annan tariff än den enligt vilken en sändning fraktbelagts inskränkes. Även om sistnämnda ändring måhända föranleder en mindre ökning i medelsåtgången under anslaget, torde likväl denna ökning i betraktande av den avsevärda förenkling i arbetet med uträkning och kontroll av statsbidragsbeloppen, som vinnes genom ändringen, icke böra tillmätas någon nämnvärd betydelse. Nu gällande särbestämmelser rörande statsbidrag för kalktransporter inom de fyra nordligaste länen synas böra bibehållas oförändrade.

Vid tillämpning av de av mig i det föregående förordade ändringarna i grunderna för användningen av förslagsanslaget till fraktlindring för kalk, skulle det årliga medelsbehovet för ändamålet enligt järnvägsstyrelsens och lantbruksstyrelsens beräkningar utgöra omkring 377,000 kronor. Jag tillstyrker i anslutning här till, att förevarande anslag för nästa budgetår uppföres med 375,000 kronor. Därest riksdagen ej framställer någon erinran mot sagda ändringar, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela erforderliga föreskrifter i ämnet.

Såsom framgår av vad inledningsvis anförts är spørgsmålet angående ifrågavarande bidragsverksamhets utformning för framtiden jämte vissa därmed sammanhängande frågor föremål för utredning. Ur jordbruksekonomisk synpunkt är en mera rationellt ordnad kalktillförsel att eftersträva. Det synes därför angeläget att i samband med den pågående utredningen undersökningar utföras för att utröna, i vilken utsträckning behov av kalktillförsel i olika trakter förefinnes. Bland annat torde med ledning av gödslingsförsök inom skilda orter och i samband därmed tagna jordprov vissa slutsatser rörande kalibehovet kunna dragas. Ehuru dylika undersökningar, varvid även fosforsyre- och kalibehovet bör klarläggas, icke kunna väntas giva några mera omfattande resultat inom den närmaste tiden, böra undersökningarna dock vara av värde icke allenast med hänsyn till det allmännas kostnader utan även med hänsyn till den enskilde jordbrukarens ekonomi.

Jag förutsätter vidare, att lantbruksstyrelsen vid den fortsatta utredningen rörande bidragsverksamhetens utformning till förnyad prövning upptager i ärendet framkommet förslag om att för verksamhetens bedrivande indela landet i vissa naturliga produktions- och avsättningsområden, begränsade av järnvägslinjer.»

Utskottet.

Såsom ett led i åtgärderna för att trygga vår folkförsörjning i nuvarande krissituation är det uppenbarligen av vikt, att jordbruket kan i tillräcklig omfattning förses med kalk. I avbidan på resultatet av pågående utredning av spörsmålet om fraktlindring för kalk jämte vissa därmed sammanhängande frågor har departementschefen framlagt nu föreliggande förslag i ämnet. Detta förslag innebär i huvudsak, att den minimifraktkostnad, som trafikanten har att själv betala vid fraktens debitering, även för nästa budgetår bestämmes till 60 öre för 100 kilogram. Härjämte föreslås fraktbidraget maximerat på så sätt att bidraget för transporter på längre avstånd än 250 kilometer endast utgår med det för detta avstånd fastställda beloppet. I de likalydande motionerna I: 194 och II: 251 har föreslagits att slopa omfördälda avståndsbegränsning och i stället genomföra en uppdelning av landet i avsättningsområden eller i varje fall att öka maximiavståndet till 350 kilometer. I anslutning härtil ha motionärerna påyrkat anslaget höjande till 400,000 kronor.

Utskottet vill visserligen icke förneka att till följd av den ifrågasatta avståndsmaximeringen komma att uppstå vissa godtyckliga gränsfall, men så blir det uppenbarligen även — såsom ock motionärerna påpekat — vid en områdesuppdelning eller en ökning av maximiavståndet. Enär vidare motionärernas förslag skulle medföra en betydligt ökad medelsåtgång för ändamålet — större än den motionärerna angivit, anser sig utskottet i nuvarande budgetsituation icke kunna föreslå ändring av departementschefens förslag i berörda hänseende.

Då utskottet ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot vad departementschefen föreslagit, hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 194 och II: 251, till *Fraktlindring för kalk* för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 375,000 kronor.

Stockholm den 26 april 1940.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: Se memorial nr 35.

Reservation

av herr *Pettersson* i Rosta, som ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»Såsom — — — (lika med utskottet) — — — 400,000 kronor.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att det i nuvarande läge med avspärrad import av gödningsämnen är ytterst viktigt, att allt göres för att upprätthålla den inhemska produktionen av livsmedel. I enlighet härmed anser sig utskottet böra i likhet med motionärerna motsätta sig den ifrågasatta avståndsmaximeringen samt tillstyrka, att anslaget för ändamålet höjes till 400,000 kronor. I övrigt biträder utskottet vad departementschefen föreslagit.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och de likalydande motionerna I: 194 och II: 251, till *Fraktlindring för kalk* för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 400,000 kronor.»
